

Nr 51.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av visst område från statens lagerhustomt i Vara; given Stockholms slott den 9 februari 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 februari 1923.

Närvarande:

Statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför:

Vid den redogörelse för statens lagerhus och fryshus, som jag i statsverkspropositionen till årets riksdag, nionde huvudtiteln punkt 87, lämnat, omnämnde jag, att lagerhus- och fryshusstyrelsen inlett förhandlingar om försäljning av ett för lagerhuset i Vara ej behövt, därin till liggande område att användas för uppförande av en kvarn. Styrelsen har nu underställt frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Då den för lagerhuset erforderliga tomtmarken exproprierades, nödgades lagerhusbyggnadskommissionen utöver det för lagerhuset erforderliga området inlösa ett mellan Uddevalla—Vänern—Herrljunga och Västergötland—Göteborgs järnvägar liggande jordstykke, som genom

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 40 häft. (Nr 51.)

expropriationen ur jordbrukssynpunkt blev onyttigt för jordägaren. (Jmf Utg. f. kap. ökn.: 1920 års tilläggsstat, bil. 2, p. 4 sid. 14.) Det är detta område med en areal av omkring 2,300 kvadratmeter, som styrelsen föreslår till försäljning. Å en av lantmäteriauskultanten Gunnar Linde 1919 upprättad karta över lagerhustomten i Vara utgör området en väster och sydväst om till lagerhuset förande järnvägsspår liggande del av en med nr 1 betecknad ägofigur.

Under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande har styrelsen med kvarnägaren Sven Karlsson och disponenten Karl O. Paulsson träffat avtal om försäljning av området för en köpeskilling motsvarande 2 kronor för kvadratmeter. Styrelsen, som erinrat, att lagerhusbyggnadskommissionen vid expropriationen fått betala marken med cirka 3 kronor 12 öre för kvadratmeter, framhåller, att detta pris uppenbart vore för högt och att ett belopp av 2 kronor kvadratmetern vore skäligt.

Enligt det preliminära avtalet, som upprättats den 18 oktober 1922, skulle köparna, därest Kungl. Maj:ts godkännande ej erhöles under 1922, äga att häva avtalet. Som emellertid frågan om områdets försäljning bör underställas riksdagens prövning, har styrelsen, efter anbefallning av Kungl. Maj:t, med skrivelse den 23 januari 1923 överlämnat av köparna den 22 januari 1923 skriftligen gjord förklaring, att de fortfarande stode fast vid villkoren i kontraktet; och har styrelsen i anslutning därtill hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att lämna sitt medgivande till den föreslagna markförsäljningen.

Det preliminära avtalet innehåller, bland andra, följande bestämmelser:

»Av det försålda området skall till säljaren eller dess rättsinnehavare under en tid av 20 år, räknat från den 1 oktober 1923 utgå en årlig avgäld av 3,000 kronor, som skall utbetalas med $\frac{1}{12}$ den siste i varje månad. Till säkerhet för denna förbindelse äger säljaren erhålla inteckning i det försålda området, med förmansrätt näst efter penninginteckning å 30,000 kronor. — — —

Köparne tillförbinda sig och blivande ägare av kvarnanläggningen att icke å den försålda tomten uppföra något spannmålmagasin utan att, så länge rörelsen vid statens spannmålslagerhus fortgår, i detta inlagra all för kvarnrörelsen erforderlig spannmål, som behöver inlagras, mot avgift enligt av Kungl. Maj:t eller styrelsen fastställd taxa för användande av statens spannmålslagerhus. Skulle lagringsavgifterna under ett år icke överstiga 3,000 kronor, äro köparna fritagna från skyldighet att erlägga lagringsavgifter. Skulle lagringsavgifterna under nämnda tid överstiga 3,000 kronor, äga köparna erhålla ett avdrag å dessa med nämnda belopp 3,000 kronor. Detta gäller dock endast för tiden 1 oktober 1923—1 oktober 1943. — — —

Köparna tillförbinda sig att icke driva annat än handelskvarn och sålunda ej förmåla spannmål mot tull.»

Angående dessa bestämmelser anför lagerhus- och fryshusstyrelsen följande.

Köparna hade tillförbundit sig och blivande ägare av kvarnanläggningen att icke å den ifrågavarande tomten uppföra något spannmålsmagasin utan att, så länge rörelsen vid statens spannmålslagerhus fortginge, i detta inlagra all för kvarnrörelsen erforderlig spannmål, som behövde lagras, mot avgift enligt av Kungl. Maj:t eller av styrelsen fastställd taxa för användande av statens spannmålslagerhus. För att emellertid erhålla någon säkerhet för att jämväl kommande ägare av kvarnfastigheten skola respektera denna överenskommelse, hade styrelsen betingat staten en avkomsträtt, avsedd att intecknas i lägenheten med förmånsrätt näst efter penninginteckning å 30,000 kronor. Härigenom hade styrelsen tillförsäkrats en årlig avgäld från fastigheten av 3,000 kronor. I gengäld hade de blivande kvarnägarna befriats från skyldighet att erlagga lagringsavgifter upp till 3,000 kronor. Några formella hinder för att erhålla inteckning för denna avkomsträtt torde icke förefinnas; och detta syntes vara den enda realsäkerhet för staten, som kunde bjudas. En annan möjlighet vore visserligen, att köparna vid visst vite förbunde sig att icke uppföra något spannmålsmagasin utan vid behov alltid använda lagerhuset, samt att som säkerhet härför överlämnades en penninginteckning i fastigheten, men styrelsen hade icke velat begagna sig av denna utväg, då ett dylikt arrangemang skulle försvåra möjligheten för köparna att erhålla byggnadslån.

Avtalet innehåller vidare bestämmelser angående rätt för köparna att använda lagerhusets stickspår vid in- och utlastning, att mot vissa avgifter erhålla för kvarnrörelsen erforderlig elektrisk energi till viss mängd från lagerhusets transformatoranläggning samt att begagna lagerhusets utfartsväg och avloppsledning.

Vad särskilt angår rätten att erhålla elektrisk energi är att märka, att lagerhus- och fryshusstyrelsen för att få avtalet till stånd måst förbinda sig till samma prisberäkning under tjugu år, räknat från den 1 oktober 1923. Jämlikt avtal med vattenfallsstyrelsen är lagerhus- och fryshusstyrelsen emellertid skyldig att för tiden efter den 1 januari 1933 tåla viss i förhållande till socialstyrelsens levnadskostnadsindex ställd prisändring. Enligt från vattenfallsstyrelsen infordrad utredning kommer den av lagerhus- och fryshusstyrelsen med Karlsson och Paulsson avtalade prisberäkningen icke att för tiden före den 1 januari 1933 fördyra styrelsens egen kraft. Det vore till och med möjligt, att lagerhus- och fryshusstyrelsen finge sin egen kraft billigare än hittills. För tiden efter den 1 januari 1933 komme förlust att uppstå, därest levnadskostnadsindex då stode över 130. För varje enhet om två procent, varmed levnadskostnadsindex överstiger 130 procent, komme nämligen det i kontraktet mellan vattenfallsstyrelsen samt lagerhus- och fryshusstyrelsen för tiden före den 1 januari 1933 stipulerade kraftpriset att höjas med en procent.

Lagerhus- och fryshusstyrelsen har på given anledning meddelat följande rörande beräkningen av lagerhusets inkomster och utgifter efter kvarnens anläggning.

Den planerade kvarnanläggningen vid spannmålslagerhuset i Vara, vars inlagringskapacitet, ursprungligen beräknad till 5,000 ton, praktiskt taget vore 4,000 ton, beräknades vara färdig på sensommaren 1923, så att inköp av spannmål och förmalning kunde taga sin början hösten 1923. Man hade avsett att utföra kvarnen med avverkningsförmåga av 20 ton spannmål per dygn eller 600 ton i månaden. Då kvarnen skulle bli en handelskvarn och man hade beräknat, att den skulle hållas i ständig drift, måste givetvis kvarnägarna, sedan lantbrukarna tröskat sin säd, verkställa inköp av betydande kvantiteter spannmål, som då till större delen torde komma att inläggas å lagerhuset. Under månaderna april, maj, juni och juli torde därför minst 1,000 ton komma att förvaras i lagerhuset för kvarnens räkning. Däremot bleve beläggningen troligen ganska ringa under månaderna septem-ber—december, enär inköp då troligen endast komme att verkställas, i den mån som förmalningen fortskrede, varemot under månaderna januari, februari och mars inlagringen troligen komme att ökas, i mån som inköpen började. Om man därför räknade med en genomsnittslagring för kvarnens räkning av 500 ton i månaden, torde det ej vara för mycket; och inkomsten i lagringsavgifter skulle då med nuvarande taxor för helt år räknat bli 6,000 kronor. Om man vidare räknade med att denna kvantitet spannmål, 500 ton, omsattes sex gånger om året, bleve in- och uttagningsavgifterna 600 kronor. Sammanlagda inkomsten av den för kvarnen avsedda spannmålen skulle sålunda enligt denna beräkning uppgå till 6,600 kronor.

Inkomsten av lagerhuset under 1922, som emellertid varit ett synnerligen dåligt år, hade uppgått till 3,557 kronor 18 öre. Under förutsättning att spannmålsmarknaden stabiliserades, komme emellertid inlagringen att ökas, enär såväl lantmännens centralförening i orten som kvarnar förklarar sig vilja använda lagerhuset i rätt avsevärd utsträckning. Centralföreningen hade för övrigt nyligen anmält sig vilja inlagra 400 ton spannmål och redan påbörjat inläggningen härav.

Omkostnaderna för lagerhuset, som under 1922 hade uppgått till sammanlagt 10,268 kronor 57 öre, torde under 1923 uppgå till något lägre belopp, enär lönen för föreståndaren blivit minskad. Utgiften för elektrisk energi, som 1922 uppgått till 2,272 kronor 96 öre, torde bli ungefär densamma efter avtalet om energileverans till kvarnen. Möjligen kunde utgiften bli något mindre, om kvarnen ej uttog hela den i kontraktet med Karlsson och Paulsson angivna energikvantiteten. Omkostnaderna torde emellertid få beräknas till 10,000 kronor.

Enligt denna beräkning skulle inkomsterna överstiga utgifterna med 100 kronor, men torde resultatet bli väsentligt förmånligare, om pågående underhandlingar med centralföreningen ledde till ökad inlagring.

Domänintendenten i Skaraborgs län har i av länsstyrelsen infordrat utlåtande angående markvärdet förklarar sig anse det avgivna köpeanbudet vara ett enastående gott tillfälle att realisera ifrågavarande område och till användning av lagerhuset. Området med sitt mellan tvänne järnvägar instängda läge måste alltid bli svårsålt. Det ifrågasatta

priset 2 kronor för kvadratmeter vore därför enligt domänintendentens mening mycket förmånligt.

Länsstyrelsen har för egen del anfört följande.

I likhet med lagerhus- och fryshusstyrelsen ansåge länsstyrelsen det avtalade priset 2 kronor för kvadratmeter vara under nuvarande förhållanden fullt tillräckligt. Det av lagerhusbyggnadskommisionen vid expropriationen med då rådande dyrtid erlagda priset för marken med cirka 3 kronor 12 öre kunde icke nu läggas till grund för försäljningen. Länsstyrelsen hade för övrigt inhämtat, att för tomtmark inom Vara köpings område erlagts ett pris, som varierat från 1 krona 15 öre lägst till 1 krona 35 öre upp till 1 krona 70 öre högst, allt för kvadratmeter, vilket förhållande gäve stöd för länsstyrelsens åsikt, att det föreslagna priset av 2 kronor för kvadratmeter för det till försäljning ifrågasatta området, som vore beläget utom Vara köpings område, icke vore för lågt beräknat.

Länsstyrelsen ville framhålla, att anläggningen av den föreslagna kvarnen utan tvivel skulle medföra stor nytta för spannmålslagerhuset och orten; och finge länsstyrelsen med stöd av det anförda hemställa om bifall till statens lagerhus- och fryshusstyrelsens framställning.

I ärendet förebragt utredning synes mig ådagalägga, att försäljning av det föreslagna markområdet efter ett pris av 2 kronor för kvadratmetern redan i och för sig är för kronan förmånlig.

Departements-
chefen.

Härtill kommer, att lagerhuset genom avtalet tillföres en ökad årlig inkomst. Den av lagerhus- och fryshusstyrelsen framlagda driftskalkylen synes mig giva vid handen, att man efter kvarnens inrättande kan hysa förhoppning om lagerhusets drivande utan förlust. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om den föregående år i riksdagen väckta motionen (II kamm. nr 48) om inrättande av kvarnverk vid statens spannmålslagerhus.

Den i det preliminära avtalet intagna bestämmelsen, att köparna skola genom lagerhusets transformator erhålla viss mängd för kvarnrörelsen erforderlig elektrisk energi efter samma prisberäkning före och efter den 1 januari 1933, synes mig med hänsyn till lagerhus- och fryshusstyrelsens överenskommelse med vattenfallsstyrelsen böra ändras så, att köparna för tiden efter sagda dag ersätta energien efter samma pris som lagerhus- och fryshusstyrelsen kommer att få betala vattenfallsstyrelsen. Skulle emellertid sådan ändring av avtalet icke kunna åvägbringas, anser jag denna omständighet icke i och för sig böra föranleda till hela avtalets avvisande. Jag vill nämligen framhålla, att därest mot förmodan för tiden efter den 1 januari 1933 priset för den elektriska energien skulle så stiga, att förlust å leveransen därav för lagerhus- och fryshusstyrelsen uppstår, avtalet icke lägger hinder i vägen för däremot svarande höjning av taxan för inlagring i lagerhuset.

Som ersättningen för expropriation av ifrågavarande markområde utgått från den av lånemedel upplagda fonden för anordnande av spannmålslagerhus och fryshus, bör den köpeskilling, som erhålles för markområdet, inbetalas till fonden.

Därest riksdagen medgiver markförsäljningen, torde jag därefter få ånyo underställa Kungl. Maj:t avtalet i övrigt. Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att från staten tillhöriga lagerhustomten i Vara må till kvarnägaren Sven Karlsson och disponenten Karl O. Paulsson försäljas ett mellan Uddevalla—Vänern—Herrljunga samt Västergötland—Göteborgs järnvägar liggande område om cirka 2,300 kvadratmeter mot en köpeskilling, beräknad efter två kronor kvadratmetern, att kontant vid tillträdet erläggas till statens lagerhus- och fryshusstyrelse under villkor, bland andra, att området må av köparna omedelbart tillträdas samt att köparna ensamma vidkännas alla med områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Julius Söderhjelm.